

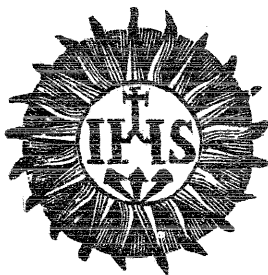
922
92. 13.
DE SACRA CRITICE
ORATIO

HABITA
IN ACADEMIA VALENTINA

A
P. THOMA SERRANO

Soc. Jes.

XV. KAL. NOV. MDCCXLVI.

VALENTIÆ:

Ex Officina Josephi Stephani Dolz, S. Inquifit. Typographi.

LECTORI CRITICO.

A MICE LECTOR : *Sacra Critice , Ars multò innocentissima , pau-*
corum hominum culpà , qui Critici audire volunt , cum non
sint , in invidiam vocari jam pridem cepta est . Ejus invidiæ causa ,
abusi , abusus verò , nimia facilitas . Nam si qui sunt Scioli , sunt
autem non pauci , qui tam specioso nomine abuti velint , facile populo
imponunt , & apud vulgus inclarescunt . Nec mirum id quidem : nam
nihil est facilius , quam maledicentiã , que huic gregi familiaris solet esse ,
famam sibi comparare . Sic Satyrici Poetæ etiam mali probantur ,
sic sales etiam inurbani , & insulsi placent . Hujus rei causas pari
brevitate , ac felicitate persequutus est Lamindus Pritanius , seu qui-
cumque est Autor operis de moleratione ingeniorum in Religionis
negotio . Quare consilium in hac oratione meum illud fuit : Sanctif-
simam Ariem in suam dignitatem vindicare . Id ut præstarem , co-
natus sum ostendere veros Criticos non quos vulgus putat , fuisse ,
sed Viros ætatum omnium præstantissimos . Interea verò iis , qui per
summam injuriam , atque impudentiam in hanc provinciam inva-
serant , necesse fuit ire obviam , & quantum in nobis fuit ex alie-
nis possessionibus , tanquam intrusos pellere , eos quasi inteno digito
commonstrare , suis coloribus describere , ne incauta Juventuti magno
rei literariæ malo fucum facerent . Id tamen te monitum etiam , at-
que etiam volo , me nemini præter ceteros in hac oratione voluisse in-
sultare , neminem lædere , quare , quod est apud Tullium , irasci mihi
nemo poterit , nisi qui ante de se voluerit confiteri . Unus Heinec-
cius nominatim vapulat , nec puto id quemquam moleste laturum ,
si modo sciat , que merces , quamque Fidei exitiales per istum Pseu-
docriticum in nostram Hispaniam inveltæ sint . Rident ad hæc Scioli ,
quibus datum est picem tangere , nec inquinari . Rideant licet , at
audiant Petrum Joannem Perpiniatum Parisiis , Criticorum in acce
pro veteri Religione dicentem : Hispaniæ nomen ipsum arbitror istos
(Heineccii similes) exhorrescere . Etenim est illa tota provincia val-
de inimica novitati ; ut ad eam ista bellæ (bæressis) aspirare nullo
modo possit . At sunt Hispani præcipuum genus . Fateor ; malunt vi-
deri nimis timidi , quam parum prudentes . Id erat , quod te mo-
nitum vellem , Vale Lector , & Criticos ama , Sciolos cave .

X quo gratissimam hanc, longèque difficillimam provinciam sum ingressus, dedi operam, ne quâ in te Valentinae Juventuti deessem; quò etiam curavi diligenter, ut si orationes meæ nullo dictionis flore convestitæ placere per se minùs possent, à rerum certè utilitate vobis sapientissimis viris probarentur. Quod cum semper aliàs feci, tum verò hodierna die vel maximè: cum optimam, & planè necessariam ad veram sapientiam ducem, Sacram Criticem hoc nostro in sæculo tantopere celebratam, ut omnium in ore sit, ante oculos vestræ Juventutis ponere constitui, quique verè, & quasi suo jure, qui contra falsò, & injuriâ illius nomine gloriantur. Quod si ex animi sententiâ præstare poterò, non dubito, quin multa, ac magna commoda allatura sit vestræ Academiæ hujus diei oratio. Videbunt enim optimæ spei Adolescentes, qui undique ad eam confluunt, cui credant, nec se facilè decipi patientur.

Sed priùs quam institutum opus aggredior, diluenda est quædam macula, qua artium pulcherrimam denigrare quidam, boni illi viri, sed rudes tamen, & indocti non verentur. Audio, viri ornatissimi, audio non semel, qui dicant coævum huic arti fuisse apud Gallos, & Italos Atheismum, quo quid gravius dici de illa possit, non intelligo. At mihi

credite, nihil inde mali in nostram Criticem redundabit. Nam si verè ratiocinari volumus, non illi quam laudamus artem vituperant, sed nescio quam illius umbram, quæ sanctissimæ artis gravissimum nomen sibi ausa est adoptare. Nullo sanè jure, nam solida Critice, & vera, ut alia præteream, longè est antiquior eâ impietate, quam loquuntur, quippe ut quæ jam olim nascenti Christi Ecclesiæ, id est, veræ Sapientiæ Scholæ multum adjumenti attulisse videatur. Sic est, viri ornatissimi, hujus tam præclaræ artis beneficio primi illi, ac veri Christianæ Ecclesiæ Doctores falsa à veris, supposititia à genuinis, apocrypha ab authenticis distinxerunt. Quod minimè mirum videri debet; quid enim est omnino Sacra Critice, nisi mentis dux, & lux veritatis, qua duce, Sacri Autores in rebus obscuris non offendunt, in incertis non hærent, in lubricis, ac periculosis, non labuntur? Quod si quis vestrum scire fortasse velit, ubi nobilis ars tandiu ignota latere potuerit, ut ne ipsius quidem nomen ante sæculum hoc Criticum audiretur, non verebor dicere: primis Ecclesiæ temporibus penes Christi Servatoris nostri discipulos, mediis penes Ecclesiæ Patres, ultimis penes Scholæ Theologos fuisse. Sic nunquam de Scholæ gremio egressam, semper de illius complexu fuisse, ac sinu. Quod ne cui mirum esse videatur, obsecro vos, ut quemadmodum facitis, diligenter animum attendatis.

Meâ quidem sententiâ, opinor, & vestrà apud eos viros Sacram Criticem semper fuisse necesse est, quorum fuit de iis rebus, quæ ad fidem pertinerent, sententiam dicere, ex illis enata dubia tollere, nodos dissolvere, oppressam veritatem in libertatem asserere, & è quæstionum laqueis expedire. At quibus viris gravissimam hanc curam cum primis, tum

etiam medijs, & extremis Ecclesiæ suæ sæculis mandavit Deus? Res ipsa loquitur, viri ornatissimi, neque ut maximè velitis, potestis dubitare, nisi omnia verustatis sanctissima monumenta, quæ colere debetis, convellere malueritis. Visum est aliquando infelix lolium, visæ steriles avenæ Dominico in agro dominari; visa est pulcherrima veritas non alto quodam in pureo, quod Democritus somniavit, sed cæca errorum abyssò jam demergi, visa Petri navicula non modò ventis agitari, sed & hæresum fluctibus absorberi. At quorum ope, ac diligentia evangelicum triticum felici incremento ad falcem pervenit, veritas pulchrior emerfit, Petri navis naufragium evasit? Tria Ecclesiæ Concilia, ut alia misfa faciam, Hierosolymitanum, Nicænum, Tridentinum exemplo vobis sint. In illis quidem sacra veritatis jura, quod sacrorum, vel Judicum, vel Criticorum est, Apostoli, Patres, Theologi sanciverunt; quæ quidem exempla tanti sunt momenti, tanti ponderis, ut quivis, qui illa attentè velit meditari, nihil ad totius causæ confirmationem desideret. Sed quoniam in re critica versamur, libet regulam aliquam criticam statuere, de cujus veritate inter omnes consentiat, tum ad illam reliqua de quibus lis erit, exigemus, Deo nimirum, ut qui rerum omnium sapientissimus sit, omnibus in rebus credi oportere; cuius autem homini, cum omnia nosse non queat, in iis prudenter fidem haberi, in quibus magnam vitæ partem, nec sine magna laude collocaverit. Planè huic legi, ac regulæ intercedere potest nemo. Sic Agricola si de serendis vitibus loquatur, prudenter credimus; si de regulis dialecticæ, atque adeò de differendi arte loqui velit, non item: sic Nauræ si de ventorum naturâ, & remigandi peritiâ edisserat, meritò fidem habemus; si de navi

reipublicæ moderandâ , & de bellorum fluctibus placandis garrat , jure assensum denegamus : sic denique Mercatori si de permutandis cum lucro mercibus orationem instituat , haud injuriâ silentium præstamus ; si de tollendis conscientiaë scrupulis , quos mercatura injecit , audeat philosophari , furdas aures præbemus.

Jam igitur intermissum opus reperamus : qui sunt , qui ab ineunte Ecclesiæ ætate Christi communis Magistri aternæ vitæ verba diligentissimè observaverunt ? Apostoli. Qui sunt , qui caelesti illius doctrinæ se toros excolendos tradiderunt ? Apostoli. Qui sunt , qui pro eadem vitæ doctrinâ vitam suam posuerunt ? Apostoli. Rursus : Qui sunt , viri ornatissimi , qui alterâ Ecclesiæ ætate sacras litteras diurnâ , nocturnâque manu versavere ? Sancti Patres. Qui sunt , qui Apostolicas traditiones ad omnem posteritatem aureis suis scriptis mandavere ? Sancti Patres. Qui sunt , qui universam Christi doctrinam , qua verbo traditam , qua litteris consignatam vitæ sanctitate consecravere ? Sancti Patres. Qui sunt denique , qui extremâ hac Ecclesiæ ætate miras fallaciarum artes , in quas sese induere veritas metuebat , felicissimè explicuerunt ? Scholæ Theologi. Qui sunt , qui Patrum vestigiis inhærentes , haustam è divinis libris , atque Apostolicis traditionibus veritatem faciliiori via , ac ratione ad captum communem accomodarunt ? Scholæ Theologi. Qui sunt , qui callidam Hæreticorum loquacitatem pressâ , subtilique differendi ratione compresserunt ? Scholæ Theologi. Nihil horum negari , nihil ambigi , nihil in dubium verti potest nisi stultissimè , & tamen ea omnia neganda , ac pro nihilo habenda ei sunt , qui Sacram Criticem apud tales viros fuisse nolit confiteri.

Scio hoc Scholæ , hoc Theologi nomen plerif-

que esse hac tempestate invisum, neque illud nescio, esse non paucos, qui cum laudent Christi discipulos, colant Sanctos Patres, Scholæ Theologos mirificè contemnunt; sed mihi credite, qui sui temporis Magistros negligunt, si cum superioribus vixissent, & illos neglexissent. Scio, clarissima nomina Angelici, Subtilis, Seraphici, atque id genus alia Scholasticorum Doctorum insignia nescio cui Heineccio hujus temporis Critico usque ad ludibrium vilescere, sed id tum mirarer, si impudentis stultitiæ duces intra sua castra non haberet; at nunc ut non mirer, doleo tamen quorundam scolorum vicem, qui tam bello Magistro delectantur, nam brevi Critici hujus licentiam Sanctiores Hispaniæ nostræ Critici coercebunt, & è manibus eorum, qui anguem latentem in herba non videant, excutient. Quare omittam in hoc loco mali corvi mala ova elidere. Id unum rogaverim Scholæ obtrectatores, ut etiam, atque etiam considerent: Si nunc temporis Sapientum suorum Concilium, ut sæpè aliàs fecit, Ecclesia cogeret, utros putent pro Magistris suis in illud vocaturam, quos vulgus adorat Criticos, an quos Critici despiciunt Theologos? At inquit: extremæ esset amentitiæ id in dubium revocare. Fateantur igitur vel inviti, alios vulgi, alios Ecclesiæ judicio esse Criticos.

Hactenus nostram, vel potius communem doctorum hominum, atque adeo vestram cum de re Critica, tum de Sacris Criticis sententiam audivistis; nunc autem eorum, qui secus sentiunt audite. Ac primo quidem firmissimam illam Critices, ac verissimam regulam, quam ego nulli displicituram putabam, video Neocriticorum multis displicere, qui nihil minus decere putant Criticum, quam uni alicui scientiæ, vel disciplinæ se totum addicere, &

in illius decretis cognoscendis vitam omnem magnis laboribus confumere. Miseret me illorum, ut quos recti species mirum in modum fefellisse videatur. Videtunt illi quidem Critices artem ad nullam per se scientiam pertinere, ac tamen peræque in omnibus versari, artemque communem, & vagam crediderunt, in quo non multum fallebantur, ac continuo vagari sibi quoque fas esse putaverunt, & quadam communionē doctrinæ in omnibus scientiis vivere, per omnes discurrere, in nulla consistere, atque ut ita dicam, in omnibus diverforium, in nullâ domicilium habere, in quo vehementer sunt decepti, neque humani ingenii angustias, imbecillitatemque naturæ communis perispecta satis habuere. Sunt, fateor, nonnulli homines, qui ob singularem ingenii præstantiam, & indefessum laborem multum in multis excelluerunt, sed hi tamen non sunt ita multi, ut non potius à communi lege excipiendi sint, quàm ipsi pro regulâ statuendi.

Jam quibus communis illa, & meridianâ luce clarior regula non satis arriserit, mirum videri non debet, si quos secundum illam Criticos pronuntiamus, non usquequaque veros fuisse Criticos contendant. Et tamen primæ classis Critici, cum vel ex Christi ore, vel ex Spiritûs Sancti afflatu Criticem suam hausisse, vel ipsi Neocritici fateantur, in tuto sunt. In Criticos secundæ classis liberius loquuntur, quin & eorum nonnullos Critices severioris regulas notas non habuisse audent blaterare. Quo fit, ut apud plurimos Neocriticos & Patrum fides sit tenuior, & autoritas levior. Libet interpretari horum hominum parum considerata verba: *Non nulli Ecclesiæ Patres veræ critices regulas notas non habuere.* Id est: non nulli homines sanctissimi juxta, ac sapientissimi, illi nimirum, quos Christus Dei

Sapientia Ecclesiæ suæ dedit Magistros, leves in iudicando fuere, uti prudentiâ nescivere, fabulæ, ac veritatis discrimen non cognoverè. Hac libertate uruntur novi Sapientes; interea qui tantum non audemus, qui debitam adversus majores nostros obsequantiam habemus, plebs sumus. Quid? Doctores Scholæ, quos ad tertiam Criticorum classem referendos censuimus, quo apud istos sunt loco? Pudet dicere. Sed huic malo non ego potius, quam vos omnes, sapientissimi viri, resistere debetis: vestra res agitur, vestrum decus in discrimen vocatur, vestræ Universitatis splendor obnubitur. Sed quas deum regulas isti sibi arrogant? Nempe de recto usu autoritatis, traditionis, conjecturæ. Non possum singula persequi, quare missis traditione, & autoritate, quæ longiorem orationem postulabant, levitatem conjecturæ leviter perstringamus. Conjecturâ, agebat orator summus, nihil incertius, & verè: nam cui dubium esse potest, pleraque esse vera, quæ non sint verosimilia, nec pauciora esse verosimilia, quæ tamen sunt falsa. At versatilis hic locus magno usui est novis Criticis. Si causæ favet, nihil est eo firmitus, sin autem, vento est, & plumâ levior. Quid dicam de argumento, ut vocant, negativo? Quàm creber illius abusus? Si vox unius auctoris non placet, ad silentium alterius provocant, si verò silentium displicet, vocem expectant. Sed hunc locum vel ipsi fatentur esse levissimum. Et verò quàm sæpe Servatoris nostri factum aliquod præclarum, atque illustre apud unum Evangelistam legimus, quod frustra apud tres alios requiras, nec tamen impedit trium silentium, quominus vocem unius audiamus. Quæ à stilo duci solet conjectura, si cum aliis comparatur, aliquanto est firmitus, si verò ipsa ex se spectetur, dubiæ sanè est, & ancipitis famæ. Sæ-

pè unus idemque autòr diverso , ac planè dissimili , sæpè autem diversi autores uno , eodemque stilo loquuntur. Sed vereor , ne rem unam pulcherrimam transfiliat oratio. Qui nascito in grege præ cæteris excellunt , aliorum regulis diutius se non patiuntur constringi. Quid ira ? Quia nescio qua beatitate in hac mortali virâ perfruuntur. Illi nimirum colorem veritatis acutissimis oculis vident , saporem delicatissimo palato gustant , sonum subtilissimo auditu audiunt , vestigium illius vel tenuissimum sagacissimis naribus odorantur , corpus verò manibus , pedibusque contrectant. Et tamen istos , si superis placet , beatos quàm sæpè videmus completi umbras Pharaonicis tenebris densiores ! Planè hoc silentium vestrum , hæc alacritas faciunt , ut intelligam , vobis orationem meam non valdè displicere , quin magno argumento sunt , sciolos in hac tantâ frequentâ esse nullos.

Sed nihil proprius factum est , quàm ut qui suis oculis tantum tribuerent , aliorum credulitatem iriderent. Nulla illorum in scriptis tritiora sunt verba : *Vir erat doctus , at erat minimè malus , & ad cuius credendum facilis.* Nimiam in credendo facilitatem non laudo , scio eam risum cordatis viris sæpè numero , nec immeritò semper dedisse ; neque illud nescio , ei qui facile credat , non facile esse credendum : id dico , si quando mihi è medio , quod unicè probo , recedere necesse erit , citius me credulitatis nimix , quàm nimix incredulitatis extremum amplexurum ; nisi si quando novis Criticis erit credendum , tunc enim sustinebo me , neque comittam ut facile illis assentiar , ne meam in credendo facilitatem iure , ac merito irrideant. Cæteroque autem optimus veritatis Magister , Servator noster disertissimis verbis verat esse nos incredulos , fideles esse iubet. Nam si

quis putat, quibus verbis incredulitatem Thomæ reprehendit, iisdem nostram probare; vehementer errat, neque enim si unum Thomam fidelem esse voluisset, illud addere fuit necesse, quod tamen addidit: *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Sed redeo ad decantatissima illa verba: *Et ad cuius credendum facilis.* Non disputo, quàm verè: sit ita. Quæ in rem christianam damna ab hac credulitate derivata esse dicent? At ex illorum incredulitate propemodum infinita: dies me deficiet, si velim singula percerere. Fingamus hominem de eo grege levissimum, sunt enim benè multi, ut fictio nostra non multum à vero abhorrere videatur. Audit is ejusmodi aliquid, ut non multum intersit ad fidei summam, sic, an secus dicatur, & audit ab uno, alterove populo tradi. Quid tum? Ne levis, ut est, habeatur, ne cum populo sapere videatur, popularem traditionem exhibeat, & irridet; hinc suis quasi gradibus altius provehitur, unius provinciæ, atque adeò regni traditionem critico supercilio despicit, anilem superstitionem appellat, inde Patrum, mox Apostolorum memoriam contemnit, denique qui loquenti Deo fidem non habeat, ne sribenti quidem credit; sic plerique è malis Criticis boni Hæretici evaserunt. At quam graves ab ejusmodi hominibus pœnas Deus non semel repetiit! Accidit, viri ornatissimi, & nimium sæpe accidit, ut qui cum duo, tresve Ecclesiæ Patres rem unam testarentur, non crederent; iidem si rei ejusdem duo, tresve Critici Abbates testes existerent, minimè dubitarèt. Non peto tamen, ut omnes veritates eodem honore prosequantur, iniquum id foret. Non sunt ordinis unius omnes, sunt aliæ aliis nobiliores: sic aliæ in divinis Scripturis, aliæ in Patrum libris, aliæ in Ecclesiæ Dypticis locum habent, neque si à primo excidunt, è totâ Republicâ exigendæ sunt. Exulent mendacia, exu-

lent fabulæ à Christi Ecclesiâ , at veritates cujuscumque sint ordinis, ut non eodem loco, at eâdem in Republicâ consistent.

Haberis, Adolescentes optimi, Sacræ Critices ideam leviter quidem adumbratam ; qui veri , qui falsi Critici olim fuerint , & modò sint , videris. Nequê verò dubito quorum partes , ac causam sequi malitis. At si aliquando , quod tamen non puto , sed si aliquando novitatis amor , ac studium , si periculosissima, ac malefana omnia scalpendi libido animos vestros invaserit , ponite ante vestros oculos clarissimos hujus florentissimæ Academiæ Magistros, illos inquam Magistros, qui unâ cum nominis sui famâ immortalem huic scientiarum omnium domicilio gloriam pepererunt. Non illi , mihi credite , ventosæ novitatis insanias, sed solidæ Critices regulas sunt sequuti; nec verò recētium sciorum labantes gressus , sed triplicis Scholæ Doctorum altè infixæ vestigia premere voluerunt. Hos vobis Magistros , hos Doctores, hos denique præstantissimos Duces misit Deus. Ab iis ne latum quidem unguem recedite , quam illi ingressi sunt viam arripite , illorum esse similes studete , si ad optatam pulcherrimæ veritatis arcem vultis pervenire.

DIXI.

*Vt. D. Petrus Gil Dolz, J.U.D.
 Canonic. & Univ. Val. Rect.*